

FARMACIȘTI ROMÂNI DIN TRANSILVANIA ȘI BANAT (studiu preliminar)

Un aspect neglijat pînă acum al istoriei farmaciei din țara noastră îl constituie prezența și activitatea farmaciștilor români din Transilvania și Banat, înainte de 1919. După cum se știe, din anul 1919 datează inaugurarea la Cluj a învățămîntului farmaceutic românesc.

Lucrarea de față își propune să deschidă acest capitol al trecutului farmaceutic și, abordîndu-l, să stimuleze alte cercetări care îl vor desăvîrși.

Datele și informațiile de care dispunem se referă deopotrivă la farmaciștii români originari din cele două provincii amintite, indiferent dacă au profesat în Transilvania, în Banat sau dincolo de Carpați sau — în unele cazuri sporadice — în afara granițelor noastre, pe teritoriul Ungariei vecine.

Luînd în considerare faptul că datele și informațiile cu privire la categoria mai sus precizată de farmaciști sînt uneori incomplete, alteori incerte și nu odată contradictorii, lucrarea de față — în faza actuală a cercetărilor noastre — nu are pretenția să epuizeze subiectul sau să depășească caracterul preliminar. Deși ea acoperă numai parțial lacuna de mult resimțită a istoriografiei farmaceutice, o publicăm cu intenția de a informa corpul farmaceutic, sperînd că urmașii farmaciștilor amintiți în lucrarea de față nu vor întîrzia să o completeze și să-i corecteze greșelile.

Prezența farmaciștilor români din Transilvania și Banat este semnalată în prima jumătate a secolului trecut. În această ordine de idei se impune numele farmacistului *George Stupa* și al lui *Nicolae Solomon*, amîndoi participanți la revoluția de la 1848.

George Stupa (1812—1884) se trăgea dintr-o familie nobilă (K. Chyzer), iar după alte izvoare (Z. Szepsi) din familia unui comerciant român din Beiuș. S-a născut la Oradea în 5 august 1812. Diploma de farmacist a obținut-o la Universitatea din Pesta în 8 august 1834. În același an și-a publicat disertația pentru titlul de „magister pharmaciae”, cu o temă din domeniul chimiei farmaceutice anorganice: cianatul de calciu și sulfatul de zinc (Cf. G. Stupa: *Rövid értekezések a mészany zöldretről és a kén-savcs horganyról*, Pest, 1834).

După ce a lucrat un timp la Viena și la Bratislava, Stupa se stabilește la Arad, unde — între anii 1834—1848 — a fost proprietarul farmaciei „Ingerul”. Stupa participase la viața culturală a orașului și la promovarea mișcării social-culturale a românilor. Împreună cu Vincentiu Babeș și alți intelectuali, el a participat la consfătuirea de la Arad din ziua de 25 februarie 1848 convocată în vederea luării unor măsuri pentru îmbunătățirea situației școlilor românești.

În anul 1848 Stupa se mută la Pesta. Împărtășește ideile burghezo-democratice, participă la mișcarea revoluționară, militează pentru interesele sociale și culturale ale românilor și este prezent la întrunirea din 21 mai 1848 a intelectualilor români care realizează memoriul cu revendicările românilor din Ungaria și Banat adresat guvernului.

Stupa a jucat un rol activ în viața publică profesională și științifică. A fost secretar-grefier al Asociației farmaciștilor din Budapesta și membru al directoratului Asociației Farmaciștilor din Ungaria. Din 1869 el a îndeplinit, până la moarte, funcția de casier al Reuniunilor Itinerante ale Medicilor și Naturaliștilor Maghiari. Relațiile sale cu diferitele societăți și instituții românești au rămas permanente. Se număra printre sprijinitorii Societății „Petru Maior” a studenților români, era unul din eforii Bisericii ortodoxe române din Budapesta. De asemenea Stupa făcea parte, cu mandat permanent, din Reprezentanța care conducea Fundația Gojdu, contribuind la consolidarea și dezvoltarea acestei importante și prestigioase fundații puse în slujba promovării culturii românești.

Farmacia din Budapesta a lui Stupa era considerată printre cele mai bine organizate oficine. Încă din 1834 el desfășura activitate publicistică profesională, concretizată în mai multe articole publicate în presa farmaceutică și medicală a timpului. Alegerea lui, în 1875, ca deputat în parlament i-a permis să militeze pentru interesele corpului farmaceutic. Stupa s-a bucurat de o mare popularitate ca filantrop.

În 1884 farmacistul George Stupa a murit, la vârsta de 72 de ani. Știrea morții sale a apărut în revista Familia din Oradea. Toate perio-dicele farmaceutice de la Budapesta au publicat necroloage în care personalitatea lui Stupa a fost evocată deosebit de elogios.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea trebuie să fi fost mai mulți tineri români ardeleni care s-au dedicat profesiunii de practicanți în farmacie. Identificarea lor este anevoioasă, dar nu lipsită de interes pentru ilustrarea procesului de diferențiere a opțiunii tineretului față de profesioni cu caracter științific.

Pentru supoziția de mai înainte pare să pledeze cazul lui Nicolae Solomon (născut la 1820 în satul Spring, jud. Alba de Jos — mort la București în 29 aprilie 1875). După absolvirea liceului de la Blaj, Solomon a plecat la Brașov, unde a lucrat ca practicant de farmacie. Așa cum afirmă Iosif Sterca Șulutiu, Solomon s-a stabilit pentru un timp la București, und „s-a calificat mai departe în specialitatea sa ca farmacist”. La izbucnirea revoluției de la 1848 Solomon s-a întors în Transilvania și a intrat în rândurile revoluționarilor. Avram Iancu l-a investit cu funcția de prefect al legiunii române din Țara Hațegului, unde sub conducerea lui s-a menținut în mod exemplar ordinea publică și siguranța cetățenilor de toate naționalitățile, ceea ce i-a adus o recunoștință unanimă.

Nu știm dacă Solomon a rămas fidel profesiunii sale inițiale. În ultimii ani ai vieții sale Nicolae Solomon a lucrat, se pare, la Spitalul Brîncovenesc din București, dar lipsesc relatările cu privire la calitatea pe care a avut-o. Numele lui N. Solomon nu figurează în cunoscutul „Repertor de medici și farmaciști” al lui V. Gomoiu. Omiterea lui Solomon își poate găsi explicația în faptul că el n-a ajuns să fie farmacist titrat.

Deschiderea la 1857 a Școlii naționale de medicină și farmacie de la București a atras tineri și din Transilvania dornici de a se dedica farmaciei. Identificarea acestora și urmărirea carierei lor de farmacist ar completa tabloul general care se schițează despre farmaciștii români ardeleni. Vom vedea că asemenea investigații comportă un interes deosebit mai ales pentru perioada de după 1869, în care a funcționat Școala Superioară de Farmacie anexată Facultății de Medicină din București.

La Cluj pregătirea universitară a farmaciștilor datează din 1872, anul în care s-a inaugurat Universitatea clujeană cu limbă de predare maghiară. Învățământul farmaceutic și-a început activitatea sub egida Facultății de medicină.

Anuarul Universității din Cluj semnalează încă din primul an școlar (1872/1873) prezența unor studenți de confesiune ortodoxă, înscriși la cursurile Învățământului farmaceutic, dar fără să se indice numele și naționalitatea lor. Până în anul universitar 1879/1880 nu găsim altă indicație decât numărul și confesiunea studenților înscriși la cursurile de Farmacie. Unii dintre ei sînt trecuți în rubrica greco-ortodocșilor, alții în aceea a greco-catolicilor. Incertitudinea se datorează și unor nume de familie asemănătoare sau identice folosite de românii și maghiarii din Transilvania sau de către sîrbii din Banat. Stabilirea naționalității exclusiv după criteriile profesionale este de asemenea nesigură, deoarece în monarhia habsburgică trăiau diferite naționalități (români, sîrbi, slovaci, ruteni etc.) de confesiune ortodoxă sau greco-unită.

În cercetările noastre, pe cît ne-a fost posibil, ne-am orientat după mai multe criterii ca: localitatea de origine, numele, confesiunea și alte informații suplimentare. În felul acesta, cu toate că nu s-a putut elimina un anumit coeficient de eroare, s-a putut stabili cu multă probabilitate naționalitatea farmaciștilor despre care vom vorbi.

În anul universitar 1879/1880, semestrul II, sînt semnalati doi studenți în farmacie de confesiune ortodoxă, dintre care s-a identificat cu certitudine numele studentului *Aurel Cutean*. În afara Anuarului Universității din Cluj, despre Cutean se găsesc informații și în alte izvoare.

Perioada anilor universitari 1881—1889 nu ne oferă certitudini cu privire la studenții ai căror nume lipsesc, indicîndu-se doar confesiunea lor greco-ortodoxă sau greco-unită. Numărul acestor studenți este mic.

Începînd din anul școlar 1889/1890 avem mai multe repere sigure. Statisticile, respectiv lista studenților pe acest an universitar (anul I și anul II al Învățământului farmaceutic) consemnează pe următorii studenți români: *Alexandru Panaiot*, *Petru Jura*, *Aurel Pap*, *Livius Ramonczay* (*Ramonțai*), *Gheorghe Rozvan*.

Prezența studenților români în farmacie devine mai frecventă începînd din ultimii ani ai secolului trecut. În catalogul studenților în farmacie pe anul 1895/1896 găsim numele lui *Cornel Botoș* și al lui *Augustin Sabo*. Revista orădeană *Familia* îi semnalează deopotrivă, în cursul anului 1897, cînd cei doi, trecuți între timp la Universitatea din Budapesta, au obținut acolo titlul (calificarea) de magistru în farmacie.

Anuarul Universității din Cluj pe anii 1896/1898 cuprinde numele a mai mulți studenți români înscriși la învățământul farmaceutic, și anume: *Corneliu Roșiescu*, *Virgil Pap*, *Victor Gorove*, *Ioan Epure*, *Leo Parasca*, *Teodor Sbârcea*, *Livius Tempea*, *Teodor Barbu*, *Victor Nestor* și *Parteni*

Petrilla. Numele multora dintre ei nemaifigurind în Anuarul Universității pe anul școlar următor, se presupune că între timp unii au părăsit Clujul, optînd pentru alte universități unde și-au terminat studiile, iar alții, fiind în ultimul an al studiilor lor în farmacie, le-au absolvit, în timp ce cîțiva dintre ei fie că și-au început studiile, fie că s-au dedicat altor profesii.

La Cluj învățămîntul farmaceutic universitar avea o durată de 2 ani. În primii ani ai acestui învățămînt s-au primit tineri cu numai 6 clase liceale și mai tîrziu cu 8 clase fără bacalaureat. La Budapesta, bacalaureatul era obligator. Absolvenților clujeni li se acorda titlul de licențiați în farmacie; la Budapesta, unde se cerea o școlarizare prealabilă completă, absolvenții în farmacie obțineau titlul de magistru în farmacie. Iată motivul pentru care unii studenți în farmacie din Cluj au optat pentru continuarea studiilor la Budapesta.

Trei studenți români în farmacie, și anume *Teodor Barbu*, *Victor Nestor* și *Iuliu Codarcea*, și-au terminat studiile lor la Cluj. Ei sînt menționați în Anuarul Universității pe anii 1898/1899 (Barbu și Nestor), 1899/1900 (Codarcea, Barbu și Nestor), respectiv 1900/1901, an în care figurează numai numele lui *Iuliu Codarcea*.

Pînă la izbucnirea primului război mondial, deci în anii universitari 1901—1913, și-au absolvit studiile în cadrul Învățămîntului farmaceutic de la Cluj următorii studenți români: *Gabriel Popovici*, *Gustav Simonca*, *Ioan Murgău*, *Romulus Pop*, *Valeriu Tincu*, *Victor Pap*, *Iulian Drăgan*, *Guido Prodan*, *Simion Oniciu*, *Basil Pertia*, *Anton Pășcui*, *Alexandru Tătariu*, *Anton Sabin*, *Iosif Roxin*, *Ștefan Moga*, *Victor Petricaș*, *Vincentiu Grama*, *Iosif Rau*, *Eugen Culcer (Kolcsér)* și *Sabin Neagoș*.

După datele Anuarului Universității din Cluj, în anii primului război mondial (1914—1918) își făceau studiile lor în farmacie următorii: *Ștefan Dragoș*, *Traian Puiu*, *Nicolae Moga*, *Iuliu Rusu*, *Gheorghe Stroia*, *Aurel Dima*, *Iuliu Porga*, *Eugen Pascu*, *Ioan Buda*, *Titus Livius Cerna*, *Augustin Costin*, *Nicolae Cosmuța*, *Iuliu Uțiu*, *Ladislau Vulcan*, *Valeriu Popovici*, *Naftanail Pulca*.

Despre unii dintre absolvenții amintiți, foști studenți ai Universității din Cluj, dispunem de informații cu caracter personal, profesional și cunoaștem localitățile în care ei au funcționat:

1. *Anton Sabin* (n. în Beiuș, 31 III 1885), absolvent în 1910, farmacist la Petrila și Zărnești;
2. *Cutean Aurel* — absolvent în 1881, farmacist la Dobra (jud. Hunedoara);
3. *Dima Aurel* (n. în Sita Buzăului, jud. Brașov, 26 V 1890), absolvent în 1915, farmacist la Simeria;
4. *Dombora Vasile* (n. în Petroșani, 24 V 1889), absolvent în 1914, farmacist la Aradul Nou;
5. *Grama Vincentiu* (n. în comuna Rîușor, jud. Făgăraș), absolvent în 1913, farmacist la Făgăraș;
6. *Murgău Ioan* (n. în Geoagiul de Sus, jud. Alba, 22 X 1880), absolvent în 1905, farmacist la Turda. A murit la 26 IV 1948;
7. *Neagoș Sabin Patriciu* (n. în Dedu, jud. Mureș, 7 IX 1888), absolvent în 1906, farmacist la Pincota, jud. Arad;
8. *Pertia Basil* (n. în Sighișoara la 11 XI 1880), absolvent în 1906, farmacist la Feldioara și la Brașov;
9. *Pap Aurel* (n. în Vezendiu, jud. Sălaj, 24 III 1887), absolvent în 1911, farmacist la Sibiu;
10. *Pap Victor* (n. în Ozun, jud. Trei Scaune, 6 V 1882), absolvent în 1905, farmacist la Sibiu;

11. *Popovici Valeriu* (n. în Buzad, jud. Timiș, 21 V 1892), absolvent în 1918, farmacist la Deta;
12. *Ramonițan Remus* (n. la 14 XII 1863, fără specificarea localității), absolvent în 1891, farmacist la Lugoj;
13. *Moga Nicolae* (n. în Bucium, jud. Făgăraș, 20 XI 1892), absolvent în 1914, farmacist la Băile Buziaș;
14. *Turcu Teodor* (n. în Blaj, 26 VI 1883), absolvent în 1907, farmacist la Lugoj.

Trebuie să menționăm aici grupul acelor farmaciști români de mai târziu, care și-au terminat stagiul de practică în farmacie după vechiul sistem, înainte de 1919 și care apoi s-au înscris în anul I (1919—1920) al învățământului farmaceutic românesc din Cluj și anume: *Bancu, I., Cornea, I., Cosma, M., Goina, T., Hagea, R., Lipovan, J., Maioreescu, V., Negru, E., Papp Victoria, Roxin, A., Ștefan, M., Rusam, A., Stăvoiu, S.*

Luind în considerare Universitatea la care s-au format farmaciștii români înainte de terminarea primului război mondial, originari din Transilvania și Banat, se impune semnalarea acelor care s-au licențiat la Universitatea din București și care, cu excepția farmacistului *Virgil Albescu*, și-au continuat activitatea lor dincolo de Carpați.

Grupul numeros al acestor farmaciști l-am împărțit în două categorii, și anume:

I. Farmaciști români originari din Transilvania licențiați la Universitatea din București înainte de 1900;

II. Farmaciști români originari din Transilvania licențiați la București între 1900—1919.

(Anul 1919 marchează inaugurarea învățământului farmaceutic românesc de la Cluj).

1. *Bărgoveanu (Borgovan), Aurel*, născut la 16 XI 1866, în Sozna Mare (jud. Solnoc—Dobica), licențiat în 1895, diriginte al farmaciei de la Urlați, apoi, după 1902, la farmacia de la Mihăileni (jud. Dorohoi).

2. *Boeriu, N. Ion*, născut în 1871 în satul Grid (cîte o localitate cu acest nume se găsește în jud. Hunedoara și în jud. Făgăraș), licențiat în farmacie în 1894 și în drept la 1899; a avut în concesiune farmacia de la Vinju Mare (jud. Mehedint), iar după 1906 a fost farmacist la Craiova.

3. *Bobanciu (Bobancu), Nicolae*, născut în Brașov la 23 II 1866, licențiat în 1898, farmacist la Pitești.

4. *Bogdan, Iordan*, născut în Brașov la 1868 — licențiat în 1890, fondatorul și proprietarul (între 1894—1909) celei de a treia farmacii din Turnu-Severin; asistent la Școala superioară de farmacie, apoi șef de lucrări la Facultatea de medicină și chimist expert. Preparatele medicamentoase produse de Iordan Bogdan au fost distinse cu premii la expozițiile din Bordeaux (1897), Paris (1900) și București (1903). Are lucrări în domeniul chimiei farmaceutice.

5. *Bogdan, I. Ștefan*, născut în Brașov la 15 aprilie 1877 — mort în 1954; licențiat în farmacie la 1897, continuându-și studiile la Geneva, obținând doctoratul în chimie și fizică; la Geneva a funcționat un timp în calitate de docent; a fost profesor de fizică la Facultatea de farmacie din București.

6. *Brândușiu, Zaharia*, născut în Transilvania (localitatea neprecizată, probabil în jud. Tîrnava Mare), a absolvit liceul din Brașov la 1852, licențiat în farmacie la 1878; a funcționat ca farmacist-șef la Spitalul de copii din București, apoi a devenit proprietarul unei farmacii la Zîmnicea.

7. *Coleșiu, Andrei*, născut la Zărnești (jud. Brașov) la 1 XII 1857, licențiat în farmacie la 29 octombrie 1880; la Focșani a condus farmacia pe care el a înființat-o în 1884. *A. Coleșiu* este autorul lucrării: „Starea economică a țării și convențiile comerciale” (1902).

8. *Coleșiu, Nicolae*, născut în Zărnești (jud. Brașov), la 3 martie 1867. Din 1884 a funcționat ca elev de farmacie la Focșani în farmacia fratelui său *A. Co-*

leși. Licența în farmacie a obținut-o în anul 1892; a fost proprietarul farmaciei „Română” din Roman pe care a vândut-o în 1912.

9. *Catul, Traian*, născut la 1870 în Arieșul de Pădure (jud. Maramureș), elevatul în farmacie l-a făcut la Birlad; licențiat la 14 XII 1894; începînd din 1906 a luat în arendă farmacia de la Urziceni, fondată în 1872.

10. *Coman, Teodor*, născut în Transilvania (fără precizarea localității) la 11 martie 1863; elev de farmacie la Spitalul Brîncovenesc, licențiat în farmacie la 4 iulie 1889; a fost dirigit al farmaciei „Minerva” (prop. A. N. Filotti) din Brăila și mai tîrziu a cumpărat farmacia lui Anton Drumer din același oraș.

11. *Enescu, Aron*, născut în Bran (jud. Brașov) la 4 august 1870; licențiat în farmacie la 14 ianuarie 1894; preparator la Institutul de chimie și Laboratorul de farmacie al Eforiei Spitalelor Civile de la București. În 1900 și-a deschis farmacia proprie la Bacău, a treia în ordine cronologică.

12. *Gherman, Iosif*, născut în Brașov la 1844; studii de farmacie începute la Școala de farmacie (Școala națională de medicină și farmacie), continuate apoi la Școala superioară de farmacie; licențiat în farmacie (fără precizarea anului); a funcționat ca angajat în farmacia „Flora” din Capitală, atunci proprietate a farmacistului Franz Zeidner.

13. *Hențescu, Adam*, născut la 1 august 1856 în satul Rișca, comuna Baia de Criș (jud. Hunedoara); elevatul l-a făcut în farmacia lui *Nicolae Vlad* din Abrud și la farmacia din Hălmașiu (jud. Bihor); licența a obținut-o la 29 oct. 1880; timp de 14 ani a lucrat la Caracal, după care a devenit proprietarul farmaciei „Naționala” din București (fondată la 1856). Farmacia lui Hențescu era utilată pentru producția de medicamente. Preparatele medicamentoase ale Laboratorului Hențescu au fost distinse cu medalii de aur la expozițiile din 1903 și 1906 de la București. Hențescu a ocupat funcții publice: făcea parte din Consiliul comunal București, a fost președinte al Comisiei farmaceutice și era unul dintre întemeietorii „Centralei farmaceutice” pentru aprovizionarea officinelor.

14. *Iteanu, Alexandru*, născut în satul Hăghig (jud. Trei-Scaune — azi Covasna), la 8 iunie 1869 (sau 1870); elevatul de farmacie l-a făcut la Roșorii de Vede; licențiat în farmacie la 25 noiembrie 1892; din 1895 a fost dirigit, iar din 1909 proprietar al Farmaciei „Flora” din Rîmnicul Sărat, fondată la 1843. Laboratorul de produse medicamentoase A. Iteanu a luat ființă la 1898 și a fost mutat la București în 1919. În perioada interbelică produsele sale erau cunoscute în întreaga țară. Din 1921 Iteanu a funcționat ca președinte al Asociației Generale a Farmaciștilor din România.

15. *Manciu (Mantzu), T. Gheorghe*, născut în Brașov la 23 aprilie 1871; elevatul l-a făcut în Ploiești la farmacia lui Samuel Schmettau, fondată la 1858; licențiat în farmacie la 25 noiembrie 1892; din 1905 a condus farmacia „Crucea Roșie” din Craiova.

16. *Mărgineanu, S. Corneliu*, născut în Brașov la 8 februarie 1876; licențiat în farmacie la 30 octombrie 1903; un timp a lucrat la o farmacie din comuna Balaci (jud. Teleorman); în 1913 înființează farmacia din comuna Podu-Bârbierului (jud. Dîmbovița).

17. *Oltescu, Nicolae*, născut în Făgăraș la 1851; elevatul îl face la Piatra-Neamț în farmacia „Speranța” a lui T. I. Kammer; licențiat în farmacie la 1874. Între anii 1875—1878 a condus farmacia „Minerva” din Leova (jud. Cahul), iar între anii 1878—1887 lucrează la farmacia „Engleză” din Constanța, fondată la 1860 de medicul englez A. I. Bolton; în 1887 Oltescu devine proprietar al farmaciei „Crucea Roșie” din Huși pe care a deținut-o pînă în 1910.

18. *Olivănar, George*, născut în Transilvania (fără indicarea localității) la 10 aprilie 1864; licențiat în farmacie la 27 apr. 1892; un timp a funcționat ca dirigit al farmaciei „Armonia” din Slatina. La 1909 a devenit proprietarul farmaciei „La Arab” din București.

19. *Pantu, R. Nicolae*, născut în Brașov în 4 august 1875; elevatul și-l face la Buzău și la București; licențiat în farmacie la 4 martie 1899 și cumpără — în același an — farmacia „Română” de la Giurgiu.

20. *Păcurariu, Pavel*, născut în Șomfalău (jud. Bistrița-Năsăud) la 15 februarie 1877; elev de farmacie în Iași la Farmacia lui Gh. Beceanu; licența în farmacie a obținut-o la 8 februarie 1903. În 1909 Păcurariu devine dirigit-proprietar al farmaciei „Împăratul Sever” din Turnu-Severin.

21. *Petra, Avram*, născut în Ibănești (jud. Mureș) la 24 mai 1874; își face elevatul la farmacia „Foișorul de foc” a lui Gustav Greff; licența în farmacie

a obținut-o la 17 martie 1897; a luat în arendă farmacia „Cerbul” din București, apoi farmacia „Națională” din Găiești (menționăm că P. C. Cazacu și I. C. Frunză nu-l menționează), a lucrat la farmaciile din Baia-de-Aramă și la farmacia „Speranța” din Sulina, a cărei proprietar a devenit în 1906. Între anii 1900—1904 A. Petra a fost secretarul Asociației generale a corpului farmaceutic din România.

22. *Popișteanu, George*, născut în Feldioara (jud. Brașov) la 15 decembrie 1879, elev de farmacie în Birlad la farmacia „Română” a lui L. Bistriceanu; licențiat în farmacie la 11 martie 1906, a funcționat ca diriginte al farmaciei „Sf. Elena” din Medgidia.

23. *Rusu, Nicolae*, născut la Chintelnic (jud. Solnoc—Dobîca) în anul 1856; elevatul și-l face la farmacia „Salvator” (propr. R. Schmettau) și la farmacia „Națională” (propr. A. Ciura); licențiat la 10 decembrie 1890; în 1914 N. Rusu a înființat la Turtucaia o a doua farmacie, pe care și-a păstrat-o și în anii interbelici.

24. *Sglimbea, Emilian*, născut în comuna Căciulata (jud. Tîrnava Mare) la 5 decembrie 1880; licențiat în farmacie la 1913; farmacist în comuna Ianca din județul Brăila.

25. *Spătan, Iuliu*, născut la Bîrzava (jud. Caraș-Severin), în anul 1872; elev de farmacie la Pitești, asistent de farmacie la Caracal; licențiat la 25 mai 1899; în același an arendează farmacia lui I. Melinescu. În 1922 Spătan înființează la Lugoj farmacia la „Împăratul Traian”, pe care o are pînă la moartea sa survenită în 1927.

26. *Tacit, Corneliu*, născut în Brașov la 24 septembrie 1874, licențiat în farmacie din anul 1897 (sau 1899), proprietar al unei drogherii medicinale la Ploiești.

27. *Vespremeanu, Ion*, născut în Transilvania (fără precizarea localității) la 21 iunie 1867; elev de farmacie la București, în oficina lui A. Ciura; în 1888 devine asistent de farmacie și la 8 decembrie 1888 licențiat în farmacie. La 1896 întemeiază farmacia „Sf. Spiridon” din București, pe care o avea încă și în anii interbelici.

După cum reiese din cele prezentate, dintre studenții români ardeleni care au absolvit Școala Superioară de Farmacie din București, cei mai mulți au fost originari din județul Brașov. De asemenea, este de reținut faptul că toți farmaciștii originari din Transilvania, licențiați la București, s-au realizat favorabil în rețeaua asistenței farmaceutice publice, unii dintre ei impunându-se în viața științifică farmaceutică românească.

A doua categorie a farmaciștilor români ardeleni o formează grupul acelora care și-au făcut studiile lor în farmacie de asemenea la Universitatea din București, dar la începutul acestui secol, în perioada anilor 1900—1919. Dintre ei fac parte următorii:

1. *Adace, Justin* (născut în Ragla, jud. Bistrița-Năsăud la 17 IV 1876), licențiat în 1905, farmacist la Iași;

2. *Albescu, Virgil* (născut la 1878 în Baia-de-Criș, jud. Hunedoara), licențiat în 1902, echivalat în 1906 la Budapesta pentru titlul de magistru în farmacie; a fost farmacist la Gurahonț și apoi la Deva;

3. *Bădilă, Nicolae* (născut la Boița, jud. Sibiu, în 25 ianuarie 1877), licențiat în 1902, farmacist la București;

4. *Bianu, Vasile* (născut la Făget, jud. Arad, în 18 iunie 1893), licențiat în farmacie în 1919, farmacist la Timișoara;

5. *Bușoiu, Victor* (născut în comuna Baia, jud. Tîrnava Mare, la 15 ianuarie 1877), licențiat în 1900, farmacist la Blaj;

6. *Ciociu, Gheorghe* (născut în Rîșnov, jud. Brașov, la 27 iunie 1891), licențiat în 1916, farmacist la București;

7. *Drăguș, Gheorghe* (născut în Satulung, jud. Brașov, la 19 mai 1882), licențiat din anul 1905, farmacist la București;

8. *Guguianu, Iuliu* (născut în comuna Zărnești, jud. Brașov, la 10 iunie 1875), licențiat în 1900, farmacist la Bușteni;

9. *Hotăranu, Gheorghe* (născut la Oravița, jud. Caraș-Severin, în anul 1883), licențiat din 1910, farmacist la București;

10. *Mărgineanu, Corneliu* (născut la Brașov la 21 februarie 1876), licențiat din anul 1903, farmacist la București;
11. *Micul, Niculae* (născut la Oradea, în 20 decembrie 1880), licențiat din 1909, farmacist la Vața de Jos;
12. *Păcală, Gheorghe* (născut în comuna Galați, jud. Făgăraș, în anul 1877), licențiat în anul 1904, farmacist la Ploiești.
13. *Șomlea, Mihai* (născut în Corpadia, jud. Cluj, anul 1875), licențiat din 1900, farmacist la București;
14. *Șotropa, Emil* (născut la Bistrița în 4 martie 1874), licențiat în 1904, farmacist la Cluj și la Timișoara.

Mai mulți farmaciști români ardeleni și bănățeni au studiat la Budapesta sau în alte orașe universitare din monarhia habsburgică, iar apoi au profesat în provinciile lor de baștină. În ceea ce privește această categorie de farmaciști români din Transilvania și Banat, nu am reușit să stabilem pentru fiecare dintre ei anul obținerii diplomei de farmacist, în schimb cunoaștem în majoritatea cazurilor anul în care li s-a echivalat în România diploma obținută la universități străine.

La Budapesta au făcut studii de farmacie următorii:

1. *Demeter, Corneliu* (născut la Lugoj în 1868 — mort la Cluj în 5 II 1938), magistrul în farmacie, diriginte al farmaciei „Ursul negru” a lui Virgil Vlad din Orăștie. În 1919 și-a deschis farmacia proprie la Cluj; a jucat un rol însemnat în viața publică farmaceutică clujeană;
2. *Cuteanu(u), Gheorghe* (născut în comuna Dobra, jud. Hunedoara, 9 iunie 1886), diploma budapestană echivalată în 1940; a fost farmacist la Brașov;
3. *Laza, Teodor* (născut în Tinca, jud. Bihor, 12 februarie 1881), și-a echivalat diploma din Budapesta în 1926; a fost farmacist la Tinca;
4. *Munteanu, Alexandru* (născut la Brașov, 16 aprilie 1885), diploma echivalată în 1924; farmacist în București;
5. *Nan, Iancu* (născut la Zărnești, jud. Brașov, 16 aprilie 1888), cu diploma echivalată în 1924; a profesat la Zărnești;
6. *Omescu, Corneliu* (născut în comuna Sasca Montană, jud. Caraș-Severin, 10 februarie 1888), diploma echivalată în 1922, farmacist la Arad;
7. *Oprea, Gheorghe* (născut la Lugoj în 1869 — mort la București în 1956), magistrul în farmacie din anul 1896; a jucat un rol însemnat pe tărîmul asistenței farmaceutice a Casei de asigurări sociale din Transilvania interbelică;
8. *Negru, Dionisie* (născut la Abrud, 25 ianuarie 1875), diploma budapestană echivalată în 1922; farmacist la Timișoara;
9. *Parneș, Renée Selenica* — măritată *Roxin* (născută la Budapesta în 1891 — decedată la Timișoara în 6 martie 1974), magistrul și doctor în farmacie, diplomă echivalată în 1923; farmacistă la Timișoara. Este prima farmacistă româncă doctor în farmacie (titlu obținut în 1916 la Budapesta);
10. *Preda, Iosif* (născut la Lugoj în 21 martie 1889), diplomă de farmacist echivalată în 1923; farmacist la Reșița;
11. *Rădulescu, Gheorghe senior* (născut la Lugoj în 1885 [?] — mort la Budapesta în 1920), diplomă de farmacist din Budapesta (anul ?); farmacist la Budapesta;
12. *Rădulescu, Gheorghe junior* (născut la Budapesta în 1882 [?] — mort în același oraș în 1920), diplomă de farmacist din Budapesta (anul ?), farmacist la Budapesta;
13. *Stupa, George* (n. Oradea, 5 VIII 1812 — mort la Budapesta 9 IX 1884); licențiat în farmacie la Pesta în 1834;
14. *Vlad, Virgil* (născut la Abrud, 27 octombrie 1877 — mort la Orăștie, 17 noiembrie 1925), diploma de magistrul în farmacie de la Budapesta din 1899; farmacist la Orăștie;
15. *Vlad, Anton* (născut la Prundul Bîrgăului, jud. Bistrița-Năsăud, 12 octombrie 1884), diploma de farmacist echivalată în 1924; farmacist la Balinț, jud. Caraș-Severin;
16. *Stoiaș, Corneliu* (născut la Timișoara, 2 martie 1883 — mort la Timișoara, 23 februarie 1918), magistrul în farmacie din 1906; farmacist în Timișoara.

Farmaciiștii *I. Petrovici* și *V. Coman* și-au făcut studiile lor în farmacie la Viena. Despre *Valerian Coman*, revista orădeană *Familia* relatează că a decedat la Petroșani în anul 1885. Farmacistul *Banciu Dumitru* și-a terminat studiile la Universitatea din Graz în anul 1886.

Revista *Familia* relatează și despre farmacistul român *Ioan Pop*, magistrul în farmacie, care în 1888 a funcționat în farmacia garnizoanei din Alba-Iulia. Informații incomplete dispunem și despre alți farmaciști români ardeleni, cum au fost de pildă *V. Cleja*, semnalat în 1903 la Rășinari, fără alte indicii și *Aurel Simon*, farmacist și „fabricant” la Tăuții, jud. Sătmar.

Este firesc că dintre farmaciștii români ardeleni și bănățeni înainte de inaugurarea învățămîntului farmaceutic românesc din Cluj (1919) s-au impus mai mulți atît în viața profesională, cît și în cea publică.

În afara celor menționați în aliniatele anterioare ale lucrării noastre, vom prezenta doar cîteva portrete de farmaciști ardeleni și bănățeni, fără să avem pretenția unei documentații ce nu s-ar putea desăvîrși prin relatări de care încă nu dispunem:

1. *Demeter, Corneliu* (1868—1938), farmacia a studiat-o la Budapesta, unde făcea parte din Societatea studenților români „Petrul Maior”. A lucrat un timp ca angajat în farmacie, iar după 1918 și-a deschis propria-i farmacie în Cluj pe Calea Moșilor. Corneliu Demeter s-a distins înainte de toate pe tărîmul organizării vieții farmaceutice din Transilvania și Banat. Între anii 1925—1930 și 1934—1938 el a fost președinte al Asociației Farmaciștilor din Ardeal și Banat. Consiliul Municipal din Cluj îl avea printre membrii săi.

Recunoașterea competenței sale profesionale își găsea expresia în numirea sa ca membru al Comisiei chimico-farmaceutice din București. C. Demeter era unul dintre vicepreședinții Asociației Generale a Farmaciștilor din România și în 1930 făcea parte din Comitetul Jubiliar de 50 de ani al Asociației (1880—1930). Lui îi aparține inițiativa înființării, cu ajutorul altor confrăți, a Casei Asociației Farmaciștilor din Cluj, destinată să sprijine scopurile sociale și profesionale ale Casei de gradații și pensiuni a farmaciștilor din această parte a țării, fondată la începutul anului 1929.

2. *Oprea, Gheorghe* (1869—1956), elevatul și l-a făcut în farmacia lui Gh. Rădulescu din Budapesta; magistrul în farmacie în 1896, Universitatea de la Budapesta. Între anii 1908—1914 el a lucrat ca șef de laborator la o fabrică de medicamente din Viena. Întorcîndu-se la Budapesta, Oprea, care era membru al Partidului Social-Democrat din Ungaria, a participat la evenimentele din timpul republicii socialiste din Ungaria (1919). Revine în România, unde îl găsim la Cluj, continuînd să fie membru al Partidului Social-Democrat din Ardeal și Banat. La sfîrșitul anului 1919 Consiliul Dirigent l-a numit șef al Casei Centrale a Asigurărilor Sociale. În 1920—1921 Oprea propusese înființarea de noi unități în rețeaua de farmacii ale C.A.S. Pe baza unei decizii a Ministerului Muncii și Ocrotirilor Sociale el a fost numit, în 1922, inspector farmaceutic al Caselor Cercuale din Transilvania și Banat. El s-a străduit neobosit pentru menținerea farmaciilor Casei Asigurărilor Sociale împotriva acelor acțiuni ale proprietarilor de farmacie care aveau ca scop desființarea acestor farmacii. Oprea urmărea cu interes periodicele farmaceutice din România. Inspirîndu-se din lucrarea lui *N. I. Angelescu* „Acte și documente din trecutul farmaciei în Țările Române” (București, 1904), el a publicat o serie de articole în presa farmaceutică ungară despre trecutul farmaciei românești.

3. *Albescu, Virgil* (1878—1938), licența în farmacie a obținut-o la Universitatea din București la 23 februarie 1902, validînd-o la Budapesta. În 1906 a dobîndit calitatea de magistrul în farmacie. A fost farmacist angajat la Gurahonț și Deva, unde, după primul război mondial, și-a deschis propria farmacie. Albescu a colaborat cu articole la presa farmaceutică din Cluj și București. Lui i se datorește publicarea unui mic *Dicționar român—latin cu privire la numirile populare și regionale a medicamentelor, a medicamentelor de casă și a plantelor medicinale* (Deva, 1928).. Cele 89 de pagini ale acestui opuscul comportă interes pen-

tru cunoașterea și identificarea terminologiei populare românești din Transilvania cu cea oficială latinească.

4. *Stoiacovici, Cornel* (1883—1918), magistru în farmacie din Budapesta, unde a obținut diploma de farmacist în 1906, după care a făcut studii de perfecționare în chimie la Universitatea din Berna (1907—1908). A funcționat ca farmacist angajat în mai multe orașe din monarhia habsburgică: Virșeț, Novisad, Fiume, Lugoj și Timișoara. În timpul primului război mondial a fost mobilizat în farmacia unor spitale militare din Lugoj și Timișoara, unde moare răpus de gripă spaniolă. Stoiacovici se trăgea dintr-o veche familie de intelectuali din Caransebes. Încă din anii studenției manifestă preocupări literare. El fusese înscris la cursurile prof. Georgehe Alexici, titularul Catedrei de limba și literatura română de la Budapesta. Dintre lucrările literare ale farmacistului C. Stoiacovici amintim piesa de teatru „Testamentul mătușii” și un eseu etico-filozofic despre *Tragedia omului* de Imre Madách. Ele se păstrează în manuscris.

5. Tot la Timișoara a funcționat ca farmacistă *Parneu, Renée Selenica* (1891—1974), căsătorită Roxin, magistru în farmacia de la Universitatea din Budapesta. În 1916 a obținut titlul de doctor în științe farmaceutice pe baza disertației de doctorat intitulată *A Solanum nigrum Solanin tartalmáról* (Despre solanina conținută în *Solanum nigrum*). Ea a participat decenii de-a rîndul la viața farmaceutică din Timișoara. Era membră a conducerii Depozitului de medicamente Ufa-Med din Timișoara.

6. *Bogdan, Ștefan* (1876—1954) și-a înscris numele în istoria farmaciei românești printr-o bogată activitate pe tărîmul învățămîntului farmaceutic din București și prin lucrările științifice pe care le-a publicat în țară și în străinătate.

După terminarea studiilor liceale la Brașov, orașul său natal, el s-a decis pentru studii superioare în farmacie, pe care le-a făcut la Universitatea din București. Licența în farmacie a obținut-o în anul 1897. În vederea perfecționării pregătirii sale, Bogdan a plecat în străinătate, la Geneva, unde a făcut studii de fizică, a obținut doctoratul și gradul de docent în științe fizice. Timp de 2 ani a fost unul dintre colaboratorii Universității din Geneva.

În 1924 Șt. Bogdan a fost numit conferențiar de chimie organică și chimie fizică la Facultatea de farmacie din București, iar între anii 1934—1941 a funcționat ca profesor de fizică aplicată în științele farmaceutice. Prof. Ștefan Bogdan s-a făcut cunoscut și apreciat în cercurile științifice prin lucrările sale originale din domeniul chimiei fizice, chimiei analitice și biochimiei, apărute în presa farmaceutică și medicală din țară și străinătate.

7. *Goina, Teodor* (născut în comuna Budureasa, jud. Bihor, la 8 aprilie 1896 — în prezent este profesor consultant pensionar la Cluj-Napoca). Stagiul de practică în farmacie l-a făcut la Oradea între anii 1916—1918 și examenul de validare în cursul anului 1918 la Facultatea de medicină de atunci, în cadrul învățămîntului farmaceutic ungar.

După inaugurarea învățămîntului universitar românesc din Cluj, îl găsim pe T. Goina înscris printre primii studenți în farmacie ai anului universitar 1919—1920. Se licențiază în farmacie în anul 1921. Cariera didactică și-o începe în 1922 în calitate de șef de lucrări la Catedra de farmacologie (disciplina de Farmacognozie) ilustrată de prof. Gh. Martinescu. Cursurile și lucrările practice de Farmacognozie Goina le făcea alături studenților în farmacie, cît și celor de la Facultatea de medicină. Pentru cercetările sale originale din domeniul farmacologiei plantei medicinale *Berberis vulgaris* (expuse într-o teză de doctorat tipărită în Cluj), în 1929 i s-a conferit lui T. Goina titlul de „doctor în farmacie”.

În urma concentrării la București a învățămîntului farmaceutic (1934), T. Goina și-a continuat activitatea didactică la Facultatea de farmacie din Capitală (1934—1937).

După anii refugiuului petrecuți la București, în 1946 îl găsim reîntors la Cluj, unde reîntre în învățămîntul farmaceutic în calitate de șef de lucrări (1946—1949), conferențiar (1949—1957), profesor titular (1957—1966) cu titlul științific de doctor docent în științe farmaceutice, acordat în 1961. Se pensionează în 1966 ca profesor consultant. Pentru meritele sale deosebite, prof. Teodor Goina a fost distins în 1970 cu titlul de „Om de știință emerit al R.S.R.”. Ani de-a rîndul, a făcut parte din Comisia chimico-farmaceutică și Comitetul pentru farmacopei, care a realizat ultimele ediții ale Farmacopeii Române.

Colectivul de cercetători a elaborat sub conducerea și din inițiativa prof. Goina mai multe procedee tehnice originale de izolare și purificare a unor prin-

cipii active din *Berberis vulgaris*, *Alchemilla*, *Aspidium filix mas*, *Citisum* etc. Unele preparate obținute de prof. Goina și colaboratori, cum sînt Biloton forte, Citizina și Aftolizolul, se găsesc în curs de a fi produse pe scară industrială.

Se impune semnalarea realizării, în colaborare cu celelalte discipline de Farmacognozie din țară, a volumului de *Farmacognozie* (București, 1967), primul manual unic de acest gen în literatura de specialitate la noi. Prof. Teodor Goina este autorul mai multor lucrări din domeniul farmacologiei*.

SAMUEL IZSAK

PHARMACIENS ROUMAINS DE TRANSYLVANIE ET BANAT (étude préliminaire)

(Résumé)

L'étude est consacré à la connaissance du corps de pharmaciens roumains de Transylvanie et Banat avant 1919, année quand fut inauguré à Cluj l'enseignement pharmaceutique roumain à l'Université.

On suit la processus de l'apparition des premiers pharmaciens roumains attestés au début du XIXe siècle et la formation du corps des pharmaciens aux premiers deux décennies de notre siècle.

Les pharmaciens roumains qui provenaient de ces deux provinces ont accompli leurs études universitaires soit à Cluj, soit à Budapest, soit — sporadiquement — dans d'autres centres universitaires (Vienne, Graz, etc.). De nombreux pharmaciens roumains d'origine transylvaine et du Banat ont terminé l'École Supérieure de Pharmacie de Bucarest, la majorité en restant à professer au-delà des Carpathes.

---

* Pentru bibliografie a se vedea Prof. Dr. Samuel Izsak, *Farmacia de-a lungul secolelor* (București, 1979)